

БЕЗПЕРЕРВНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

ЛАНСЬКА С. П.

кандидат економічних наук

Донецьк

Постановка проблеми. Необхідність прогресивного розвитку держави потребує переоцінки провідних напрямів регуляторного впливу на економіку, першочергового значення серед яких набуває підвищення конкурентоспроможності національної робочої сили на основі її безперервного професійного розвитку.

Динамізм економічного розвитку прямим чином впливає на всі сторони життя як держави в цілому, так і кожної окремої особи. Науково-технічний і соціальний прогрес, прискорення темпів оновлення техніки і технології обумовили зміну вимог до змісту, характеру та спрямованості професійної підготовки людини. Необхідність вирішувати завдання, що постійно ускладнюються, потреба в постійній актуалізації знань, отриманих в результаті здобуття освіти, обумовлюють пошук нових форм професійного розвитку.

Висококваліфікована робоча сила в сучасних умовах є одним з найважливіших чинників розвитку виробництва, що забезпечує підвищення продуктивності праці, випуск конкурентоспроможної продукції тощо. Постійне отримання працівниками нових знань, умінь і навичок, удосконалення практичного досвіду виступає умовою прогресивного розвитку підприємств, економічного розвитку держави. В сучасному світі, коли наука, інформація та знання стали основними джерелами економічного зростання, питання щодо надання можливості кожному члену суспільства навчатись та розвиватись протягом всього життя набувають значної актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічним, методичним та прикладним питанням щодо дослідження проблем професійного розвитку, підготовки кадрів відповідно до потреб економіки присвячено наукові роботи відомих українських вчених: В. Антонюк, С. Бандура, Д. Богині, О. Грішнєвої, Б. Данилишина, С. Калініної, А. Колота, Е. Лібанової, А. Лісогор, Н. Лук'яченко, О. Мартякової, Л. Михайлової, Н. Нич-

кало, О. Новікової, В. Онікієнка, І. Петрової, В. Петюха, В. Савченка, Л. Шаульської та ін. Головна увага дослідників концентрується навколо питань організації професійного навчання, напрямів удосконалення підготовки кваліфікованих кадрів. Але разом з тим, недостатню увагу приділено проблемам і особливостям організації навчання працівників протягом всього життя, в той час як актуалізується необхідність розробки інструментів регулювання процесів безперервного забезпечення економічного розвитку висококваліфікованими кадрами.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування об'єктивної необхідності забезпечення безперервного професійного розвитку працівників в Україні з урахуванням основних соціально-економічних і демографічних особливостей розвитку держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. У конкурентній економіці ринок праці виступає одним із головних узагальнюючих показників ефективності державної соціально-економічної політики. В умовах функціонування сучасного ринку України особливої значущості набули питання збалансованості попиту та пропозиції робочої сили, що є основою та однією з обов'язкових умов ефективного регулювання ринку праці, зайнятості та безробіття населення.

А основних тенденцій стану ринку праці в Україні належать такі:

1) загальний рівень зайнятості населення зростає (за виключенням наслідків економічної кризи у 2008–2009 рр.) переважно за рахунок збільшення кількості зайнятих осіб працездатного віку;

2) рівень безробіття поступово знижувався до 2008 р., підвищившись внаслідок кризових явищ в економіці у 2009 р., однак майже п'яту частину безробітних (18,3% у 2008 р., 14,1% у 2009 р.) складають непрацевлаштовані випускники навчальних закладів, що свідчить про невідповідність якостей робочої сили, яка виходить на ринок праці, потребам роботодавців;

3) у загальній структурі зайнятості населення основною сферою прикладання праці є промисловість, у структурі якої провідними галузями щодо використання робочої сили виступають машинобудування, добувна промисловість та металургійне виробництво;

4) найбільша питома вага у структурі попиту на ринок праці припадає на промисловість;

5) наявними є структурні диспропорції між попитом на робочу силу та її пропозицією: на ринку праці України стабільно високим залишається попит на групи працівників, які одночасно у великому обсязі представлені на ринку праці з пропозицією власної робочої сили. Це є свідченням того, що якісні характеристики робочої сили, що пропонується, не відповідають вимогам роботодавців [1].

Таким чином, першочергового значення для ефективного функціонування та розвитку ринку праці України набувають якісні характеристики пропозиції робочої сили.

Аналіз статистичних даних, що характеризують стан ринку освітніх послуг України як передумови формування системи безперервного професійного розвитку

в країні, свідчить про домінування вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації у процесі підготовки працездатного населення до зайнятості на ринку праці. При цьому слід зазначити, що поширення доступу до вищої освіти та непопулярність робітничих професій призвели до дефіциту працівників за найбільш необхідними для ринку праці України професійними групами: кваліфіковані робітники з інструментом; робітники з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин; робітники найпростіших професій [1]. Встановлено, що існуюча система освітніх закладів України, зорієнтована на підготовку працівників непромислових професій, і сучасний ринок праці країни не має змоги повною мірою задовольнити потреби роботодавців.

Невідповідність якості робочої сили основним вимогам з боку роботодавців ускладнюється демографічними деформаціями в Україні: найбільш суттєвими структурними зрушеннями в структурі населення держави є зростання частки осіб похилого віку і зменшення активної репродуктивної та працездатної частки населення. Прогнозні розрахунки щодо чисельності громадян України за віковими групами свідчать, що найближчими роками чисельність населення віком 8–25 років та 26–55 років буде поступово зменшуватись, віком від 56 років – продовжуватиме збільшуватись [2, с. 113–116].

Характер демографічних зрушень, що мали місце в Україні протягом останніх років, обумовлює такі перспективи в зазначеному сегменті:

1) найближчими роками загальна чисельність населення України продовжуватиме зменшуватись;

2) скорочення чисельності населення віком до 25 років призведе до зменшення кількості учнів загальноосвітніх шкіл та тих, хто здобуває освіту у вищих та професійно-технічних навчальних закладах, що матиме наслідком зменшення кількості підготовлених працівників, які виходять на ринок праці;

3) тенденція зменшення кількості осіб віком 25–60 років призведе до скорочення тих, хто безпосередньо працює у сфері виробництва;

4) процес старіння населення буде поглиблюватись та збільшувати навантаження на працездатне населення [2, с. 123].

Таким чином, наслідки демографічних трансформацій мають прямий вплив на визначення пріоритетів загальнодержавної політики в сфері соціально-економічного розвитку.

По-перше, зважаючи на найбільш суттєві структурні зрушення – зростання частки осіб похилого віку і зменшення активної репродуктивної та працездатної частки у складі населення України, – практика державного управління має базуватись на інтересах населення та сім'ї, забезпеченні умов їх всебічного розвитку і реалізації. Напрями демографічної політики держави мають спрямовуватись передусім на економічне забезпечення відтворення населення, належний соціальний захист сімей з дітьми та осіб похилого віку, зниження виробничого та побутового травматизму, популяризації здорового способу життя, забезпечення доступності

якісної медичної допомоги та освіти, що, зрештою, стане вагомим підґрунтям для переходу до сучасного режиму відтворення населення і підвищення тривалості повноцінно активного життя.

По-друге, з метою подальшого ефективного розвитку України необхідно здійснити глибоке реформування сфери праці, оскільки саме тут формуються провідні важелі репродуктивних і міграційних настанов, та забезпечити ефективну зайнятість населення, яка має стати надійною гарантією належного рівня життя не тільки для того, хто працює, але й для тих, хто знаходиться на його утриманні.

Обраний напрям інтеграції до світової економічної спільноти, динамізм сучасних виробничих технологій та зростаюча конкуренція між компаніями вимагає постійного економічного розвитку України, що зумовлює необхідність безперервно розвивати виробництво на всіх рівнях. Отже, головним для кожної сучасної країни є підвищення власного рівня виробництва на макrorівні (ВВП) чи, якнайменше, його утримання. Це відбувається в умовах стрімкого розвитку технологій та одночасного зменшення чисельності людських ресурсів (зокрема, працездатної їх частини).

Таким чином, актуальності набувають питання якісної підготовки кваліфікованої робочої сили для майбутніх потреб виробництва. Підвищення ефективності виробництва стане можливим за рахунок не кількісного, а якісного збагачення людської складової виробничого процесу. Тобто постійно зростатимуть вимоги до працівників, їх професійних навичок, досвіду, рівня освіти, здатності оволодіти новими технологіями, бо розвиток людини, збагачення її знань призводить до зростання конкурентоспроможності не лише самого працівника, але й всього підприємства. Кваліфіковані працівники, які здатні ефективно вирішувати складні виробничі завдання, – ось основна складова економічного зростання країни, підвищення конкурентоспроможності та ефективності вітчизняного виробництва.

Це свідчить, що в умовах подальшого розвитку і становлення економіки нашої держави на нинішнє покоління молодих фахівців лягає завдання концентрації більшої кількості знань в меншій кількості зайнятих працівників. Це висуває високі вимоги до якісних характеристик майбутніх фахівців. Якщо врахувати те, що темпи розвитку науки і техніки невинно зростають, а знання все більше нагромаджуються, то це свідчить про необхідність постійного поповнення якості знань працівників [2, с. 123-124].

Згідно з теорією людського капіталу, щоб у майбутньому отримати позитивний результат, необхідно інвестувати кошти сьогодні. Тобто люди мають витратити час на навчання з метою підвищення ефективності виробництва. Але ресурс часу в нашої країни відсутній. Тому актуальності набувають питання створення умов для гнучкої зайнятості населення та можливості професійного навчання протягом життя, щоб надати людям будь-якого віку можливість підготуватись, перекваліфікуватись та адаптуватись до трудової діяльності в мінливих соціально-економічних умовах.

При цьому, найбільшу зацікавленість у професійному розвитку кожної людини мають саме підприємства. У майбутньому на тлі скорочення чисельності населення ця тенденція набуватиме все більшого значення. Тому виникає об'єктивна необхідність створення умов для реалізації можливостей кожного працівника, сприяння збагаченню його знань за рахунок власних ресурсів підприємства. Це обумовлює актуальність ефективного функціонування на кожному підприємстві власної системи розвитку персоналу.

З огляду на це, найближчим часом підприємства з метою забезпечення власного розвитку мають стати ініціаторами та координаторами процесу безперервного навчання персоналу, щоб надати можливість кожній людині розвивати свої здібності, отримувати нові знання, вдосконалювати професійні кваліфікації та застосовувати їх за новими напрямками.

Висновки. Таким чином, на рівні державного управління, на корпоративному рівні та у масовій свідомості має сформуватись розуміння того, що якісний людський капітал – основний чинник забезпечення безпеки країни, зростання конкурентоспроможності підприємств та підвищення матеріального добробуту працівників. Основним напрямом державного сприяння формуванню системи безперервного професійного розвитку є створення нормативних, організаційних і економічних умов для безперервного забезпечення висококваліфікованими працівниками потреб сучасного виробництва, яке має здійснюватись за двома напрямками: стимулювання роботодавців щодо безперервного професійного розвитку працівників та підвищення зацікавленості кожного члена суспільства у власному професійному зростанні. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний комітет статистики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. **Ланська Світлана Петрівна.** Формування системи безперервного професійного розвитку в промисловості: дис. ... канд. ек. наук : 08.00.07 / Ланська Світлана Петрівна. – Донецьк, 2010. – 254 с.